

**Część I. Podrabianie towarów
i produktów leczniczych
w perspektywie międzynarodowej**

Wprowadzenie

Handel podrobionymi towarami jest obecnie postrzegany jako poważne zagrożenie dla różnych gałęzi przemysłu i kategorii konsumentów. Minęły czasy, gdy był to proceder utożsamiany wyłącznie z dobrami luksusowymi, mającymi zaspokajać potrzeby uboższych warstw społecznych, hołdujących bieżącym tendencjom w sferze elegancji i mody. Markowa odzież, obuwie, biżuteria, zegarki i wyroby ze skóry są nadal fałszowane na ogromną skalę i znajdują wielu nabywców na świecie¹. Począwszy jednak od lat 80. XX w. zjawisko podrabiania towarów przybrało na sile i zmieniło swój charakter. Objęło wszelkie rodzaje dóbr konsumpcyjnych i wiele sektorów działalności wytwórczej, w tym tak odległe od siebie jak przemysł farmaceutyczny i motoryzacyjny, wywołując poważne negatywne konsekwencje dla konsumentów, legalnych producentów i właścicieli marek.

Pierwsze enuncjacje prasowe nt. „epidemii” podrabiania towarów chronionych prawem własności intelektualnej pojawiły się w USA w połowie lat 80. XX w. W magazynie „Business Week” z 16.12.1985 r. pisano, że podrabianie towarów jest „przypuszczalnie najszybciej rozwijającym się i najbardziej dochodowym rodzajem działalności gospodarczej na świecie”. W artykule stwierdzono, że „istnieje coraz więcej dowodów na rozpowszechnienie fałszerstwa na rynkach nagrań muzycznych i płyt, żywności, środków farmaceutycznych i coraz szerszej gamy produktów przemysłowych, w tym części zapasowych do samochodów i samolotów, nawozów sztucznych, pestycydów, sprzętu wojskowego i urządzeń medycznych”². W tym samym czasie po raz pierwszy na fo-

¹ Według Global Brand Counterfeiting Report, 2018 – straty poniesione w 2017 r. przez marki luksusowe na skutek sprzedaży podróbek przez internet wyniosły 30,3 mld USD, źródło: <https://www.researchandmarkets.com/reports/4438394/global-brand-counterfeiting-report-2018>, dostęp: 2.12.2018 r.

² Zob. G.M. Grossman, C. Shapiro, Counterfeit – Product trade, American Economic Review 1988, Nr 78, s. 59.

rum konferencji ekspertów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) dyskutowano nt. problemu podrabianych leków³.

Makrostrukturalne uwarunkowania zjawiska fałszowania towarów i produktów leczniczych są przedmiotem pierwszej części niniejszego opracowania, która dotyczy Chin – kraju powszechnie uważanego za główne źródło podrabianych towarów na świecie. Omówienie czynników wyjaśniających genezę i ewolucję pozycji Chin jako światowego lidera w dziedzinie podrabiania towarów, którego udział w tym segmencie rynku szacuje się na 70–80%⁴, a jego wartość wycenia na setki miliardów USD⁵ ma fundamentalne znaczenie dla analizy kryminologicznej tego fenomenu⁶. Biorąc pod uwagę jego globalny charakter i silny związek z rozwojem technologii informacyjnych (ICT), zagadnienie to stanowi właściwy punkt wyjścia do przedstawienia cech i czynników etiologicznych zjawiska handlu podrabianymi towarami w erze globalnego społeczeństwa informacyjnego, a także refleksji nad efektywnością dotychczas stosowanych środków zaradczych, mających ograniczyć rozmiary tego zjawiska. Nawiązuje też do ogólnego schematu eksplanacyjnego i podstawowej typologii pytań badawczych w naukach społecznych, stosowanych w opracowaniach wielu Autorów i organizacji międzynarodowych zajmujących się tym problemem. Jak stwierdza ono w jednym z raportów OECD/EUIPO: „Informacje na temat skali, zakresu i trendów handlu podrabianymi i pirackimi produktami mają kluczowe znaczenie dla zrozumienia charakteru napotykaných problemów i rozwoju sytuacji. Informacje są również niezbędne do opracowania i wdrożenia skutecznych polityk i środków zwalczania nielegalnych operacji”⁷.

³ Konferencja odbyła się w Nairobi, w Kenii, w 1985 r. i dotyczyła problemu racjonalnego używania leków. Zob. World Health Organization, Counterfeit medicines, źródło: <http://www.who.int/medicines/services/counterfeit/en/>, dostęp: 10.3.2018 r.

⁴ Dane WCO za UNODC, Transnational Organized Crime in East Asia and the Pacific. A Threat Assessment, April 2013, s. 123, źródło: https://sherloc.unodc.org/cld/uploads/res/bibliography/2013/transnational_organized_crime_in_east_asia_and_the_pacific_a_threat_assessment_html/TOCTA_EAP_web.pdf, dostęp: 11.6.2018 r.

⁵ Why Do Countries Export Fakes? OECD, European Union Intellectual Property Office 2018, s. 16.

⁶ Domeną zainteresowań badawczych kryminologii jest zjawisko przestępczości analizowane w czterech zasadniczych aspektach: opisu tego zjawiska (fenomenologia), jego uwarunkowań (etiologia), przewidywania tendencji rozwojowych (prognozowanie) oraz zapobiegania i zwalczania społecznie szkodliwych zachowań składających się określony typ przestępczości. Por. *J. Błażuch, A. Gaberle, K. Krajewski*, Kryminologia, Arche 2004, s. 19–20.

⁷ OECD/EUIPO, Trade in Counterfeit and Pirated Goods: Mapping the Economic Impact 2016, s. 37.

W raporcie OECD i EUIPO nt. handlu podrabianymi towarami z 2019 r. wskazano na kilka niepokojących tendencji. Przede wszystkim – na globalny wzrost rozmiarów tego zjawiska. Jego wartość szacowana w 2016 r. na poziomie 338 mld EUR przekroczyła w 2018 r. granicę 460 mld EUR, co oznacza, że w stosunkowo krótkim czasie, pomimo pogorszenia się koniunktury gospodarczej w tym okresie, udział podrabianych produktów w handlu światowym zwiększył się z 2,5% do 3,3%⁸.

⁸ EUIPO, 2019 Status Report on IPR infringement, źródło: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/a752714b-9244-11e9-9369-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>, dostęp: 22.8.2020 r.

Rozdział I. Główne źródło problemu – Chiny

Dominujący udział Chin w światowym rynku podrabianych towarów jest efektem gwałtownych przemian polityczno-gospodarczych, jakie nastąpiły w tym kraju w drugiej połowie XX w. i przekształciły go z cywilizacyjnie zapóźnionego i spauperyzowanego „państwa środka” w latach 50. w drugą potęgę gospodarczą na świecie u schyłku drugiej dekady XXI w.

W literaturze przedmiotu panuje pogląd, że produkcja i obrót podrabianymi towarami na masową skalę były ważnymi czynnikami wzrostu gospodarczego Chińskiej Republiki Ludowej. Odegrały one również niezwykle istotną rolę w zapoczątkowanym 40 lat temu procesie transformacji gospodarczej Chin, polegającym na przechodzeniu od centralnie zarządzanej gospodarki planowej do modelu „socjalistycznej gospodarki rynkowej”¹, który umożliwił Chinom dwukrotne zwiększenie PKB co 8 lat i pomógł wydobyć około 800 mln ludzi z ubóstwa².

Po śmierci *Mao Tse-tunga* w 1976 r. i równoczesnym zakończeniu rewolucji kulturalnej, przewodniczący *Deng Xiaoping* postanowił zmienić ścieżkę rozwoju Chin. W ostatnich latach rewolucji kulturalnej Komunistyczna Partia Chin zaczęła dostrzegać znaczenie uporządkowanych praw własności intelektualnej³. W 1973 r. delegacja chińska została wysłana na konferencję WIPO w Genewie, gdzie *Ren Jianxin*, dyrektor ds. prawnych w Chińskiej Radzie ds. Promocji Handlu Międzynarodowego, poinformował Chińczyków o konieczności przywrócenia chińskiego systemu praw własności intelektualnej.

¹ Socialist market economy, źródło: https://en.wikipedia.org/wiki/Socialist_market_economy, dostęp: 7.3.2019 r.

² *W.M. Morrison*, China's Economic Rise: History, Trends, Challenges, Implications for the United States 2018, s. 1, źródło: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/RL/RL33534/98>, dostęp: 7.3.2019 r.

³ Liczba znaków towarowych zarejestrowanych w Chinach po rewolucji kulturalnej wynosiła 32 500 – czyli była o 40% niższa w porównaniu z okresem sprzed rewolucji; *Z. Zhang*, Intellectual Property Rights in China, University of Pennsylvania Press 2019, s. 165.

Nastąpiło to w przypadku ustawy o znakach towarowych w 1983 r. a prawa patentowego – rok później⁴.

W późniejszym okresie, którego początek przypada na lata 90. XX w. i trwa do dziś, obrót podrabianymi w Chinach dobrami konsumpcyjnymi zyskał nowy wymiar i dynamikę. Wraz z rozwojem technologii informacyjnych, ekspansją internetu i globalizacją wymiany handlowej, eksport podrabianych towarów kupowanych *online* sprzyjał budowaniu potęgi ekonomicznej Chin i podnoszeniu stopy życiowej mieszkańców tego kraju⁵. Trzeba jednocześnie odnotować niebywałe tempo rozwoju handlu elektronicznego i digitalizacji chińskiej gospodarki. Pod tym względem i dzięki przewadze demograficznej Chiny wyprzedziły w 2016 r. wiele okrzepłych gospodarek rynkowych w UE i za oceanem⁶. Zdaniem chińskich ekspertów, handel elektroniczny okazał się głównym czynnikiem pobudzenia popytu wewnętrznego na towary konsump-

⁴ M.R. Maher, A Brief Analysis of the Chinese Intellectual Property Regime, źródło: <https://a-capp.msu.edu/article/a-brief-analysis-of-the-chinese-intellectual-property-regime/>, dostęp: 3.12.2020 r.

⁵ Wolumen transakcji w transgranicznym handlu elektronicznym w Chinach wyniósł 4,2 bln CNY w 2014 r., osiągając wzrost rok do roku o 33,3%. W całkowitym wolumenie transakcji eksport i import stanowiły odpowiednio 85,4% i 14,6%, a więc eksport znacznie przewyższał import; L. Youwei, China's Cross-Border E-Commerce: Present Situation, Development Trend and Relevant Policy Recommendations, Research Report 2015, vol. 17, No. 6, źródło: http://en.drc.gov.cn/2015-12/14/content_36272641.htm, dostęp: 8.12.2018 r.

⁶ W 2016 r. Chiny miały 731 mln internautów, czyli więcej niż łącznie kraje UE i Stanów Zjednoczonych, w tym 695 mln użytkowników urządzeń mobilnych (95% wszystkich użytkowników internetu) w porównaniu z 343 mln w UE (79%) i 262 mln w Stanach Zjednoczonych (91%). Prawie jeden na 5 użytkowników internetu w Chinach korzysta tylko z urządzeń mobilnych, w porównaniu z zaledwie 5% w Stanach Zjednoczonych. W tym samym czasie udział rynku mobilnego Chin w sprzedaży *e-commerce* wynosił około 70%, w porównaniu z 30% w Stanach Zjednoczonych; natomiast udział użytkowników internetu dokonujących mobilnych płatności elektronicznych sięgał 68%, w porównaniu do 15% w Stanach Zjednoczonych. Udział Chin w wartości światowych transakcji realizowanych drogą elektroniczną nie przekraczał 1% u schyłku pierwszej dekady XXI w., ale już w 2016 r. przekroczył 40%. Był więc większy niż we Francji, Niemczech, Japonii, Zjednoczonym Królestwie i Stanach Zjednoczonych łącznie. Penetracja płatności mobilnych wśród chińskich internautów wzrosła z 25% w 2013 r. do 68% w 2016 r. Wreszcie wartość płatności mobilnych związanych z konsumpcją w 2016 r. wyniosła 790 mld USD, osiągając 11-krotnie wyższy poziom niż w Stanach Zjednoczonych [McKinsey Global Institute (MGI), Digital China Powering the Economy to Global Competitiveness, December 2017, Executive summary, s. 1–3], źródło: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/china/digital-china-powering-the-economy-to-global-competitiveness>, dostęp: 5.10.2018 r.

cyjne, a jednocześnie nowym źródłem wzrostu gospodarczego Chin⁷. Handel elektroniczny uznawany dziś za jeden z głównych kanałów dystrybucji towarów podrabianych w Chinach dla odbiorców krajowych i zagranicznych nie zna ograniczeń terytorialnych i jest potężnym instrumentem ekspansji gospodarczej państwa, które jeszcze nie tak dawno miało problemy z zapewnieniem pracy i wyżywieniem własnych obywateli oraz kojarzyło się z „żelazną miską ryżu”.

Ogólna charakterystyka obu tych etapów rozwoju gospodarczego Chin związanych z przechodzeniem od „gospodarki opartej na imitacji” do „gospodarki opartej na innowacji” jest przedmiotem kolejnej części opracowania.

§ 1. Gospodarka oparta na imitacji

Idea podrabiania towarów na skalę przemysłową i usytuowanie tej gałęzi przemysłu w południowo-wschodnich prowincjach „fabryki świata” nie były elementami odgórnie zaplanowanej i konsekwentnie realizowanej strategii rozwoju gospodarczego Chin po upadku „rewolucji kulturalnej”. Bliższe rzeczywistości byłoby chyba stwierdzenie, że najwyższe władze traktowały takie rozwiązanie jako „zło konieczne” – zdeterminowane brakiem innych, bardziej efektywnych i w pełni aprobowanych przez Zachód sposobów wyprowadzenia Chin (994 mln mieszkańców w 1980 r.⁸) z zacofania gospodarczego i ubóstwa, które pozostawiły po sobie rządy komunistyczne. Jak wynika z szacunków, na które w 2003 r. powołała się Rada Państwa Chińskiej Republiki Ludowej, wartość rynkowa podrabianych towarów w okresie transformacji gospodarczej Chin wynosiła 19–24 mld USD rocznie. Był to więc liczący się sektor gospodarczy, którego nielegalne funkcjonowanie było przez władze państwowe tolerowane, a w każdym razie nie spotykało się z ich nadmiernie represyjną polityką karną⁹.

⁷ L. Youwei, Li Guangqian, Shi Guang, China's E-commerce Development: Urgent Issues and Countermeasures, Research Report 2014, No. 81, źródło: http://en.drc.gov.cn/2015-07/03/content_36300708.htm, dostęp: 15.6.2017 r.

⁸ Worldometers, Population of China (2019 and historical), źródło: <http://www.worldometers.info/world-population/china-population/>, dostęp: 26.7.2020 r.

⁹ M.K. Lewis, Criminal law pays; Penal Law's Contribution to China's Economic Development, Vanderbilt Journal of Transnational Law 2014, vol. 47, No. 2, s. 421.

I. Kontekst społeczno-kulturowy

Koncepcja własności intelektualnej nie ma zakotwiczenia w kulturze i tradycji Chin, pomimo że kreatywność oraz innowacyjność Chińczyków jest historycznie udokumentowana i znana od dawna¹⁰. Świadomość prawna mieszkańców Chin przez dwa tysiąclecia kształtowała się pod wpływem konfucjanizmu, który nie doceniał roli prawa stanowionego, ani indywidualnej twórczości, odwołując się do tradycji przodków i prawa zwyczajowego. W wyniku względnej stabilności kultury było ono praktycznie niezienne i stanowiło jedną z podstaw ładu społecznego, opierającego się na kultywowaniu tradycji¹¹. Chińczycy w czasach imperialnych nie uważali kopiowania cudzych dzieł lub ich naśladowania za czyny moralnie naganne. Uważali raczej, że jest to „sztuka szlachetna”, „część wielkiego procesu uczenia się” służącego okazywaniu szacunku swoim przodkom. Stąd też od najmłodszych lat chińskie dzieci uczono zapamiętywania i kopiowania klasyków oraz historii¹². Chińczycy nie opracowali koncepcji indywidualnych praw. Nie traktowali też kreatywności jako atrybutu indywidualnej własności. Zamiast tego uważali kreatywność za zbiorową korzyść dla swojej społeczności i dla potomności¹³. Współcześnie ten stereotyp kulturowy został utrwalony przez ideologię komunistyczną. Pod kierownictwem *Mao Tse-tunga* (1949–1976) twórcy mogli tworzyć dzieła literackie oraz artystyczne tylko dla dobra państwa i społeczeństwa, a nie w celu osiągnięcia korzyści ekonomicznych dla siebie. Wszelkie prywatne interesy twórczości intelektualnej były całkowicie podporządkowane in-

¹⁰ Najbardziej znane przykłady bardzo wczesnych odkryć i wynalazków chińskich, które w późniejszym okresie zostały na nowo odkryte, dokonane lub skopiowane przez Zachód obejmują: system dziesiętny, sejsmograf i kompas, pistolety i proch strzelniczy, papier, porcelanę, zapalki i żeliwo. Zob. *J.R. Allison, L. Lin*, *The Evolution of Chinese Attitudes Towards Property Rights in Invention and Discovery*, *University of Pennsylvania Journal of International Economic Law* 1999, vol. 20, No. 4, s. 742.

¹¹ *D.A. Jarema*, *Wpływ konfucjanizmu na system społeczny i polityczny w Chinach*, źródło: <http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/40338/004.pdf>, dostęp: 10.8.2018 r.

¹² *P.K. Yu*, *Piracy, Prejudice, and Perspectives: Using Shakespeare to Reconfigure the U.S.-China Intellectual Property Debate*, *Boston University International Law Journal*, vol. 19; *tenże*, *Shaping Chinese Criminal Enforcement Norms through the TRIPS Agreement*, [w:] *Ch. Geiger* (red.), *Criminal Enforcement of Intellectual Property. A Handbook of Contemporary Research*, Edward Elgar Publishing 2012, s. 288.

¹³ *J. Chang*, *Comment, Trademark Counterfeiting in China: The Real Price of Knock-Offs*, *Santa Clara L. Rev.* 2014, vol. 54, No. 765, s. 778, źródło: <http://digitalcommons.law.scu.edu/lawreview/vol54/iss3/6>, dostęp: 10.8.2018 r.

teresom państwa¹⁴. Dziś w poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czym należy tłumaczyć wyjątkową skłonność Chińczyków do fałszowania znaków towarowych, niektórzy Autorzy zastanawiają się, czy decydują o tym względy natury ekonomicznej, czy raczej kulturowej¹⁵.

Dla większości Chińczyków fałszowanie znaków towarowych jest zbyt kuszące, aby z niego zrezygnować. Nikt tak naprawdę nie wie, dlaczego Chińczycy są najlepszymi i najbardziej płodnymi w łamaniu każdego pojęcia zachodnich praw własności intelektualnej. Może to być kwestią ekonomii albo efektem oddziaływania kultury¹⁶.

II. Infrastruktura rynku podrabianych towarów

We wczesnych latach 80. XX w., gdy w Chinach panował jeszcze zastój gospodarczy, światowym liderem rynku podrabianych towarów był Tajwan. Według raportu *United States International Trade Commission* (USITC), 60% spraw o nieuczciwą konkurencję związaną z podrabianiem produktów amerykańskich dotyczyło tego kraju. W tym samym czasie do państw uznawanych za „raje” dla przedsiębiorstw produkujących podróbki zaliczano Hong Kong, Indonezję, Koreę Południową, Filipiny i Tajlandię¹⁷. Sytuacja uległa zmianie pod wpływem zachodzących w Chinach przemian gospodarczych zorientowanych na rozwój handlu i inwestycji zagranicznych oraz transfer nowych technologii.

Decyzją rządu ustanowiono cztery specjalne strefy ekonomiczne wzdłuż wybrzeża w celu przyciągnięcia kapitału zagranicznego i zwiększenia importu produktów wysokiej technologii do Chin. Stworzona we wschodniej części Chin rozbudowana struktura gospodarcza mega klastrów biznesowych wraz z „miastami handlowymi”, które miały ułatwiać dystrybucję produktów klastra na rynki krajowe i międzynarodowe do dziś odgrywa istotną rolę w życiu

¹⁴ P.H. Hu, Mickey Mouse in China: Legal and Cultural Implications in Protecting U.S. Copyrights, *Boston University International Law Journal* 1996, vol. 14, No. 81, s. 104–105.

¹⁵ D.C. Fleming, Counterfeiting in China, *University of Pennsylvania, East Asia Law Review* 2014, vol. 10, s. 18.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ G.M. Grossman, C. Shapiro, Counterfeit – Product trade, s. 4; The Effects of Foreign Product Counterfeiting on U.S. Industry, in *The United States International Trade Commission Publication* 1984, vol. 1479, s. 26, źródło: <https://www.usitc.gov/publications/other/pub1479.pdf>, dostęp: 3.5.2017 r.

gospodarczym tego kraju¹⁸. W 2003 r. w samych tylko miastach handlowych prowincji Zhejiang działało 20 328 firm zajmujących się handlem międzynarodowym, o wartości eksportu przekraczającej 27 mld USD¹⁹.

Pierwsze klastry działały głównie w tradycyjnych branżach, takich jak tekstylia, odzież skórzana, meble, wyroby metalowe i pojawiły się w prowincjach Guangdong oraz Zhejiang, gdzie lokalne tradycje produkcyjne, historyczne możliwości handlowe i interwencja rządu przyczyniły się do szybszego wzrostu znaczenia tego obszaru²⁰. W niektórych przypadkach powstałe klastry wytwórczo-handlowe zdominowały określone rodzaje produkcji nie tylko w gospodarce chińskiej, ale i światowej. Miasto Wenzhou, np. osiągnęło 70% udział w światowej produkcji zapalniczek do papierosów. Około 60% skarpet dostarczanych na rynki światowe pochodziło z miasta Datang. W Shengzhou wytwarzano natomiast ponad 30% światowej produkcji krawatów²¹.

Ścieżkę rozwoju miast handlowych prowincji Zhejiang dzieli się w literaturze na cztery fazy:

- 1) faza początkowa (1978–1984): w wyniku reformy wiejskiej, zezwalającej rolnikom na sprzedaż części zbiorów na lokalnym rynku, na wiejskich obszarach Zhejiang powstało wiele „ulicznych targowisk”, na których chłopi sprzedawali swoje produkty;
- 2) faza wzrostu (1985–1995): w tym okresie miasta handlowe uzyskały więcej możliwości rozwoju dzięki reformie systemu dystrybucji. Wraz z gwałtownym uprzemysłowieniem obszarów wiejskich, zaczęły tam powstawać miasta handlowe. Z kolei szybki rozwój miast handlowych

¹⁸ Z. Sun, M. Perry, *The Role of Trading Cities in the Development of Chinese Business Cluster*, *International Business Research* 2008, vol. 1, No. 2, s. 71.

¹⁹ *Ibidem*, s. 70.

²⁰ J. Wang, F. Yue, *Cluster Development and the Role of Government: The Case of Xiqiao Textile Cluster in Guangdong*, in Zeng D.Z. (ed.), *Building Engines for Growth and Competitiveness in China: Experience with Special Economic Zones and Industrial Clusters*, International Bank for Reconstruction and Development/World Bank, Washington 2010, s. 186; np. przemysł włókienniczy w Xiqiao (Guangdong), który prosperował już w czasach dynastii Tang (618–907 AD) przeszedł restrukturyzację w latach 80. XX w. W wyniku prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, powstało tam ponad tysiąc nowych fabryk włókienniczych. W ten sam sposób sprywatyzowano branżę obuwniczą w Wenzhou (Zhejiang), której tradycje w tym regionie sięgają V w.n.e. (J. Wang, F. Yue, *Cluster Development*, s. 6). Wenzhou jest obecnie uznawane za kolebkę prywatnej przedsiębiorczości w Chinach, 98% lokalnej gospodarki opiera się na sektorze prywatnym, z czego większość jest prowadzona przez rodzinę. Zob. H. Wei, *Wenzhou getting back to business*, *China Daily*, 11.1.2018 r., źródło: <http://www.chinadaily.com.cn/a/201801/11/WS5a56a4f6a3102e5b1737410e.html>, dostęp: 10.2.2018 r.

²¹ Z. Sun, M. Perry, *The Role of Trading Cities*, s. 69.

na obszarach miejskich był spowodowany rosnącym popytem na wytwarzane produkty;

- 3) etap dojrzały i przejściowy (1996–2002): w tym okresie powstała duża liczba konkurujących ze sobą rynków handlowych. W wyniku konkurencji zamknięto część małych i średnich rynków. W konsekwencji zmniejszyła się liczba miast handlowych i łączna wartość transakcji, podczas gdy zdolność miast, które przetrwały ten okres, często ulegała poprawie;
- 4) proces internacjonalizacji (od 2002): po uzyskaniu członkostwa przez Chiny w Światowej Organizacji Handlu (WTO), miasta handlowe Zhejiang przystąpiły do eksploracji rynków międzynarodowych. Samorządy lokalne stworzyły nowe rynki do obsługi podmiotów międzynarodowych. Proces ten polegał na tworzeniu infrastruktury mającej przyciągnąć zagranicznych gości (centra rozrywki, szkoły języka chińskiego, magazyny). W tym samym czasie niektóre przedsiębiorstwa Zhejiang zainwestowały w handel z miastami położonymi poza Chinami.

Spektakularnym przykładem dynamicznego rozwoju miast handlowych jest Yiwu – niegdyś niewielka osada, dziś ponad 2-milionowa aglomeracja miejska uznawana za największe na świecie centrum handlu hurtowego drobnymi towarami, o wartości sprzedaży eksportowej szacowanej w 2016 r. na 25,6 mld USD²².

III. Yiwu – międzynarodowe centrum handlu podróbkami

Z literatury wynika, że w Chinach nie istnieje rynek hurtowy, na którym nie sprzedaje się podrabianych towarów. Zazwyczaj są to duże otwarte rynki hurtowe zlokalizowane na gęsto zaludnionych obszarach z dogodnym dostępem do szlaków komunikacyjnych. Rynki te mogą składać się z wielu tysięcy punktów sprzedaży, z których każdy zajmuje się dystrybucją hurtową, nawet jeśli jest to niewielkie stoisko lub tylko półka sklepowa²³.

²² L. Ning, We went to the largest small commodity wholesale market in the world and saw the future of “Made in China”, źródło: <http://en.people.cn/n3/2017/1220/c90000-9306531.html>, dostęp: 21.8.2018 r.

²³ D.C.K. Chow, Organized crime, local protectionism, and the trade in counterfeit goods in China, China Economic Review 2003, vol. 14, s. 476.

Centrum handlowe w Yiwu to jeden z „najlepiej zorganizowanych i odnoszących sukcesy sprzedaży hurtowej rynków towarów podrobionych i naruszających prawo w Chinach”²⁴. Centrum powstało w 1982 r. w wyniku decyzji lokalnych władz, które zainwestowały 10 mln USD w utworzenie *Zhejiang China Small Commodities City Group* (CSCG) – rynku hurtowego specjalizującego się w handlu drobnymi towarami, głównie artykułami gospodarstwa domowego²⁵. W 1993 r. władze lokalne Yiwu w porozumieniu z administracją państwową ds. Przemysłu i Handlu (AIC) zdecydowały o sprywatyzowaniu zarządzania i funkcjonowania rynków hurtowych, nadając CSCG status spółki akcyjnej z większościovym udziałem podmiotów państwowych. Prywatyzacja miała pozytywny wpływ na rozwój CSCG, które w 1996 r. osiągnęły przychody w wysokości 2,2 mld USD, tj. więcej niż łączne przychody wielu przedsiębiorstw wielonarodowych inwestujących w Chinach.

W 1996 r. całkowita powierzchnia CSCG wynosiła niewiele ponad 500 000 m², na której znajdowało się ponad 24 000 stanowisk handlowych producentów i dystrybutorów hurtowych. Obecnie, obszar rynku CSCG liczy 5,5 mln m², na których w 75 000 sklepach i stoiskach handlowych ponad 100 000 dostawców oferuje sprzedaż 1,8 mln rodzajów produktów wytwarzanych przez chińskie fabryki²⁶. Z badań przeprowadzonych przez Uniwersytet w Sussex wynika, że każdego dnia Yiwu opuszcza około 1500 kontenerów transportowych, które trafiają do ponad 200 krajów na świecie. Szacuje się, że 14 000 handlowców z całego świata mieszka i pracuje w Yiwu City, które w ostatnich latach zyskało renomę jednego z najbardziej multikulturowych miast Chin²⁷.

²⁴ *Ibidem*, s. 478.

²⁵ Zob. Yiwu Market. Największe centrum handlu hurtowego na świecie, źródło: <http://www.rynekchinski.pl/yiwu-market.html>, dostęp: 3.11.2018 r.

Yiwu International Trade City to kilkukilometrowy kompleks kilkudziesięciu 5-piętrowych budynków, gdzie mieści się kilkadziesiąt tysięcy stanowisk handlowych producentów i dystrybutorów. Całość jest podzielona na kilkanaście segmentów tematycznych biżuteria, paski, szale, czapki, obuwie, torebki, drobny sprzęt AGD i elektronika, wyposażenie domu, skarpety, sztuczne kwiaty, ozdoby choinkowe, artykuły dekoracyjne i wiele innych.

²⁶ B. Dozier, Development of Yiwu market and its impact on the world's economy, 2015, źródło: <https://barbradozier.wordpress.com/2015/12/09/development-of-yiwu-market-and-its-impact-on-the-worlds-economy/>, dostęp: 12.4.2018 r.

²⁷ H. Roxburgh, Welcome to Yiwu: China's testing ground for a multicultural city, The Guardian 23.3.2017 r., źródło: <https://www.theguardian.com/cities/2017/mar/23/welcome-yiwu-china-testing-ground-multicultural-city>, dostęp: 27.2.2018 r.

Międzynarodowe miasto handlowe Yiwu ma powiązania z wieloma centrami chińskiego handlu hurtowego na świecie²⁸. Bratnie China Trading City's działają m.in. w Kambodży, Brazylii, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Republice Południowej Afryki, Hiszpanii i we Włoszech²⁹. Siedzibą „chińskiego centrum handlu hurtowego” w Polsce jest Wólka Kosowska – niewielka miejscowość w woj. mazowieckim nazywana przez Chińczyków „Polskim Yiwu”, ze względu na pochodzenie oferowanych tam produktów, sprowadzanych głównie z Chin³⁰. Działalność handlowa Wólki Kosowskiej i związanej z nią zorganizowanej przestępczości azjatyckiej jest tematem reportażu telewizyjnych³¹ i komunikatów polskich organów ścigania (głównie Straży Granicznej oraz KAS³²) dostępnych *online*. Wypełniają one częściowo lukę w opisie tego zjawiska pozostawioną przez polskich kryminologów³³.

²⁸ Społeczności chińskiej diaspory w Europie są rozległe i istnieje koncentracja chińskich firm produkujących podróbki w kilku włoskich prowincjach, które są związane z przemysłem tekstylnym i modowym. Części Madrytu i jego przedmieścia zostały również zinfiltrowane przez chińskie zorganizowane grupy przestępcze. Grupy te działają w całej Europie i wykorzystują legalne przedsiębiorstwa do ułatwienia przepływu podrobionych produktów. Ustanowiły również i rozwinęły kontakty z siecią agencji przekazujących pieniądze za granicę, umożliwiając im pranie i wysyłanie dużych ilości pieniędzy do Chin (Counterfeit goods produced in the EU on the rise, źródło: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/counterfeit-goods-produced-in-eu-rise>, dostęp: 30.2.2016 r.).

²⁹ S. *Belguidoum*, O. *Pliez*, Yiwu: The Creation of a Global Market Town in China, *Articulo – Journal of Urban Research* 2015, vol. 12, źródło: <https://journals.openedition.org/articulo/2863>, dostęp: 10.8.2016 r.

³⁰ Zob. Yiwu market wholesale guide 2022, źródło: https://www.bestagentyiwu.com/yiwu-market-wholesale-guide/?gclid=Cj0KCQiAjc2QBhDgARIsAMc3SqQY4jl8f_UorzgzIzjVu67DlnLR2M5iaJlzd3mGq47HIVJvJ156OhkaAnVBELw_wcB, dostęp: 20.5.2022 r.

³¹ TVN Superwizjer, Bankierzy mafii z Wólki Kosowskiej, źródło: <https://tvn24.pl/go/programy,7/superwizjer-odcinki,10894/odcinek-70,S00E70,470195>, dostęp: 2.3.2021 r.; Polsat, Raport: światowe marki za grosze – największy bazar z podróbkami, źródło: <https://www.polsatnews.pl/wiadomosci/2020-12-22/swiatowe-marki-za-grosze-najwiekszy-bazar-z-podrobkami-raport-polsat-news-godz-2100/>, dostęp: 2.3.2021 r.; Onet, Wólka Kosowska. Enklawa wietnamskiej mafii, źródło: <https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/wolka-kosowska-enklawa-wietnamskiej-mafii/x799rkw>, dostęp: 2.3.2021 r.

³² Zob. np. KAS, Podrobione towary w Wólce Kosowskiej już pod kontrolą, źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=e9XvkHnHFY0>, dostęp: 2.3.2021 r.

³³ Wyjątkowym i pionierskim w aspekcie kryminologicznym opracowaniem jest monografia naukowa dr N. *Daško*, *Prawnokarna ochrona znaków towarowych*, Warszawa 2017, w szczególności rozdz. 6. Praktyka organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości w zakresie spraw z art. 305 ustawy – Prawo własności przemysłowej – badania empiryczne.